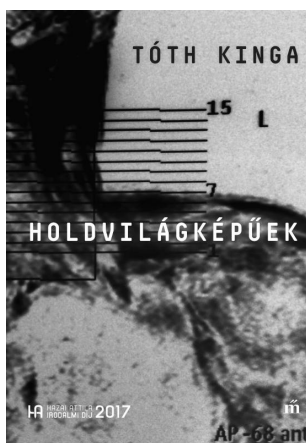

GOROVE ESZTER

Állapotváltozások

TÓTH KINGA: HOLDVILÁGKÉPŰEK

Magvető Kiadó
Budapest, 2017
128 oldal, 2499 Ft

”

„Csak ritkán csúsznak ki a dolgok a kezünkől, megtanulunk ellenőrizni és felmérni. Figyelnünk a gyógyszerekre, vannak papírok, ha elhisszük őket, betegek vagyunk, ha fáradtak vagyunk és nincs kedvünk dolgozni, betegek vagyunk, ha haragszunk, betegek vagyunk” – áll a *Most* című szövegben, Tóth Kinga új kötetében. Ám a *Holdvilágképek* éppen a betegség önműködését, uralhatatlanságát állítja eléünk, ahogy a fűszöveg írja, a betegségről mint funkcióról kapunk leírásokat. A szerzőt ismételten a mechanikus működések, a betölthető és be nem töltött funkciók érdeklik, miközben rámutat, hogy a test organizmusként saját alkotóelemeire, alkotórészeire van utalva.

A Tóth Kinga által kispóráként aposztrofált darabok az én-elbeszélők ellenére is távolságot tartanak, a saját test anynyiban idegenként tűnik fel, hogy a személyes történetek vagy a beteg testhez való érzelmi viszony nagyrészt háttérben marad, annak ellenére, hogy a betegségek körülményei és velejárái pontos leírásokban rögzíthetők. Nem a betegség elviselhetetlensége, kifutása vagy szenvedéstörténetek válnak láthatóvá – a szövegek traumaelméleti megközelíthetőségét maga a szerző utasította el a könyvbemutatón –, hanem mindennapi cselekvések, a test elváltozásai, a megváltozott állapothoz való igazodás és igazítás, az a folyamat, ahogyan a betegség újraszabályozza a test lehetőségét és működésmódjait. Ennek eredményeképpen számos szövegben egyedül a betegség válik láthatóvá, úgy fest, hogy a test csupán hordozó, amelynek a betegség képes kitörölni az arcát. Jól példázza ezt a *Kényszerek* (49) című szöveg, ahol szinte kizárólag a kényszercselekvések leírásával találkozunk, az tény, hogy az elbeszélő gyerek, még éppen csak kiderül, de se a kényszeresség kialakulásának okairól, se a megszólaló hangról nem tudunk meg többet, mint hogy észleli, hogy a külvilág azt üzeni, valami nincs rendben vele. Itt egészen látványos, hogy a betegség cselekszik, és a test valóban gépiesen követi a kényszer utasításait, míg más esetekben, ahol a betegség tes-

ti jelekkel azonosítható, a másik ember tekintetéből is visszanéz: „Vagy nem is engem néz, hanem a betegséget. Látja más is, átlátszik rajtam” (*Zacskó*, 43). Az előbbieknél még tovább tágítva a betegség határvonalait, egészen radikálisan az én helyettesíthetőségére mutat rá a *Végére* (68), ahol a betegséggel való azonosulás teljes mértékben megtörténik: „Beteg vagyok. A betegség én vagyok. A betegség írja ezt.”

A gépek és gépszerű működésmód tehát a *Holdvilágképűek*ben is rendre előkerül, ami nem meglepő a szerző munkásságát figyelembe véve. Kiemelkedő példája ennek a *Robotzsaru*: „[...] az ember és a gép összefonódik. Az emberek hangszerekké alakulnak, orgona lesz belőlük. Az emberi testekbe alkatrészeket, fémeket kapcsolnak, hogy szebben szóljon, úgy fog emlékezni.” Az az elképzelés, hogy a test tagjai fém alkatrészekkel könnyedén helyettesíthetők – sőt, mintha pozitív minőségi változás is beállna az idézett rész alapján – azt vonja magával, hogy a testrészekre is alkatrészekként, kicserélhető elemeként gondoljunk. Ez a problematika máshol is visszatér a kötetben (*Ladies' room*, 51), ahol a csont és a szervek szembeállítását történik meg, azzal szembesít az elbeszélő, hogy a váz alkatrészei sokkal egyszerűbben cserélhetőek. Egy elkopott porc helyébe könnyebben állítható protézis – sőt jobb is, nem kopik –, a gép és az emberi test találkozása és átjárhatósága ezen a téren majdhogynem mindennapi tapasztalat. Ezzel szemben a szervek pótolhatósága körülményes, a fém itt felmondja a szolgálatot, reményt egyedül az adhat, hogy talán a jövőben a 3D nyomtatók segítségével lehet számítani.

A kötetben azonban nem csak a gépek és a test mechanikus működésmódjai és behelyettesíthetőségeik jelennek meg. Az *Appendix*ben Tóth Kinga leletek, röntgenképek, rajzok, növényi és emberi sejtek egymásra montírozását közli, valamint tudvalevő, hogy a szövegek közti néhol igen stilizált, máshol világosan szerveket is ábrázoló illusztrációkat a növények világa is megihlette. Tóth a könyvbemutatón is rámutatott, hogy izgalmasnak vélte annak megmutatását, hogy a növényiszelvények kísértetiesen képesek hasonlítani például az emberi agyra. A növények, emberi testrészek, szervek egymásra montírozása folyamán a szimbióták és az élősködő növények működésmódjait is felidézi a kötet. Noha egy-egy szöveghelyen elképzelhető a szimbiózis a betegség és a test között, azonban a többségében inkább gazdatesteket látunk, akik inkább olyan helyekként értelmezhetőek, amelyeket a betegség tölt fel tartalommal, ahol a betegség hozza meg az új játékszabályokat.

Azt, hogy mennyire eltér a kötet betegségfogalma az általánosságban használt fogalomtól, olyan szövegek mutatják meg, mint az *X-men*, ahol mutánsok és a betegségre mint mutációra való rámutatás a szuperképességek felidézésével jár együtt. Betegnek lenni, a betegséggel élni tehát nem feltétlenül veszteség, sőt, akár olyan képességekkel való kiegészülést is jelenthet, amely bizonyos szempontokból a test új kihasználási módjait is felajánlja. Ezzel a felfogásmóddal leginkább a *Kígyónő*ben találkozhatunk, az előadóművész hajlékonysága a csontok hiányából fakad: „A kígyónőnek nincsen csontja. [...] Fején tartja a fenekét, mikor átbújik, a magas sarkúval választékot túr a parókájába, és kockát csinál magából.” E megváltozott funkciók előtérbe állítása és a testnek a betegséghez mint létformához való alkalmazkodása hozza magával azt is, hogy Tóth szövegeiben nem igazán találkozunk a halállal vagy annak fenyegetésével. Még a félelem is viszonylag kevésszer kerül elő a kötetben, és akkor is inkább érintőlegesen, mint a *Reflektor*ban (15). A műtét előtti elalvás pillanataiban még látja a beteg a műszereket, és hallja, hogy amit csinálni fognak, az „veszélyes” lesz, de az elbeszélő e szö-

veghelyen is csak annyit állapít meg, hogy ez „már nem vicces [...] ezt a részt már törölhetik, ez nem kell.”

A kispróza-jelleg azonban számomra kérdőjeles marad. Tóth szövegei rendkívül elliptikusak, ugyanakkor nagyon aprólékos és részletező eljárások uralják a poétikát, de soha nem a történetmondásra irányul a részletezés. Az elbeszélők arcának megvonása, valamint a leíró jellegű és mégis nagyon kihagyásos szövegszerkesztés gyakran erősen lírai megszólalásmódot eredményez. A *Holdvilágképek*ben nem a betegek és történeteik, hanem a betegségek létmódjai jutnak fő szerephez. Tünetleírásokkal, állapotváltozásokkal, a betegség által formált új testhez való alkalmazkodás beható és pontos ábrázolásaival találkozunk egy olyan szövegvilágban, amely egészen új perspektívából igyekszik a betegség és a test viszonyát bemutatni.

